

Wyniki inwentaryzacji gniazd bociana białego w powiecie opolskim w latach 1973—1974

Zbigniew Jakubiec

Populację bociana białego na terenie powiatu opolskiego badano już w początkach naszego stulecia (Brinkmann 1935, Pax 1923).

Inwentaryzację gniazd przeprowadzono w lipcu 1974 roku, przy czym zbierano dodatkowo informacje o sposobie zajęcia gniazd i losach lęgów w 1973 roku, a także dążono do ustalenia wieku poszczególnych gniazd. Wobec dużego zainteresowania bocianami wśród miejscowej ludności, wyniki z roku 1973 można — zdaniem autora — uznać w pełni za wiarygodne.

Były powiat opolski ma krajobraz równinny. Dolina Odry dzieli jego obszar na dwie nierówne części: mniejszą, południowo-zachodnią, będącą terenem intensywnej gospodarki rolnej, oraz większą, północną, gdzie dominują duże kompleksy leśne. W powiecie przeważa typ osadnictwa skupionego, jednakże w dolinie Odry na północny zachód od Opola, a także wśród lasów, istnieje z reguły oprócz wsi wiele przysiółków i pojedynczych zabudowań. Teren powiatu należał do średnio uprzemysłowionych.

Niektóre dane statystyczne charakteryzujące omawiany teren przedstawiały się (według Rocznika Statystycznego Województwa Opolskiego 1974) następująco: powierzchnia powiatu 1372 km² (w tym miasto Opole 53 km²), gęstość zaludnienia (bez miasta Opola) wynosiła 94 osoby/km². Lasy zajmowały 44,1%, łąki 12,5%.

Wyniki inwentaryzacji gniazd bociana białego w powiecie opolskim przedstawiają rycina 17 i tabela CLI. Wyniki z lat 1973 i 1974 nie wykazują większych różnic odnośnie do liczby zajętych gniazd. Zagęszczenie bociana (StD) wynosiło 6,3 pary/100 km², i w stosunku od lat trzydziestych (Brinkmann 1935) nie widać istotnych różnic, gdyż w latach 1933 i 1934 zagęszczenie wynosiło 5,4 i 6,8 par/100 km². Wzrosła natomiast obecnie liczba gniazd bocianich w stosunku do danych z początku naszego wieku. W roku 1973 było tu 112 gniazd, w roku następnym 114, zaś Pax (1923) podawał, że w roku 1907 stwierdzono na terenie powiatu opolskiego 64, a w roku 1922 — 33 gniazda.

Efektywność lęgów w latach 1973 i 1974 była stosunkowo wysoka i wynosiła odpowiednio 2,77 i 2,43 młodego na parę zajmującą gniazdo (JZa). Również liczba młodych na parę wychowującą młode (JZm) była w roku 1973 wyższa niż w 1974. Informacje dotyczące strat w lęgach wskazują, że w roku 1973 większa liczba par utraciła lęgi niż to miało miejsce w roku następnym. Straty w lęgach na etapie jaj miały dwie przyczyny: w czterech przypadkach było to wynikiem walk o gniazdo, a tylko w jednym przypadku doszło do wyrzucenia jaj przez rodziców. Straty lęgów na etapie wychowu piskląt nastąpiły na skutek: zniszczenia gniazda — dwa przypadki, wyrzucenia w czasie walk o gniazdo — dwa przypadki, drapieżnictwa — jeden przypadek.

Ryc. 17. Rozmieszczenie gniazd bociana białego w powiecie opolskim w 1974 r.: 1 — H (HO, HB, HE), 2 — HPm, 3 — HPo, 4 — drogi, 5 — linie kolejowe, 6 — granice powiatu i gmin, 7 — rzeki i jeziora, 8 — tereny zabudowane, 9 — lasy

Fig. 17. Distribution of White Stork nests in the Opole district in 1974: 1 — H (HO, HB, HE), 2 — HPm, 3 — HPo, 4 — roads, 5 — railways, 6 — boundaries of the district and communes, 7 — rivers and lakes, 8 — areas built up, 9 — forests

Śmiertelność ptaków lotnych była głównie wynikiem zderzeń z napowietrznymi przewodami elektrycznymi. Uzyskano informacje o czterech takich przypadkach, przy czym tylko w jednym przypadku chodziło o ptaka młodego. Innym powodem śmierci ptaka dorosłego było zabicie przez pociąg.

Wszystkie znalezione na omawianym terenie gniazda bocianów były zlokalizowane w obrębie wsi i nie znaleziono ani jednego gniazda położonego dalej niż 100 m

TABELA CLI

Wyniki inwentaryzacji gniazd bociana białego w byłym powiecie Opole w latach 1973—1974

Results of White Stork nests census in the district of Opole in 1973—1974

Rodzaj danych	Liczba gniazd		Rodzaj danych	Liczba par		Wskaźnik	Wartość		
	Number of nests			Number of pairs			Index	Value	
	1973	1974		1973	1974			1973	1974
H	112	114	HPm 5	1	—	JZG (JZG)	119 (181)	153 (162)	
HP	86	86	HPm 4	7	8				
HB	4	9	HPm 3	21	22	JZa	2,10	1,88	
HE	5	6	HPm 2	9	24	JZm	2,77	2,46	
HO	10	13	HPm 1	5	9				
Hx	7	—	HPm x	21	3				
			HPo (m)	5	—	StD	6,3	6,3	
HPm	64	66	HPo (—)	5	—	StDSt	53,3	53,3	
HPo	20	20	HPo —	1	2	WiSt	—	—	
HPx	2	—	HPo x	9	18				

od zabudowań. Miejsce umieszczenia gniazd bocianich przedstawia tabela CLII, a uzyskane wyniki są zgodne z danymi Brinkmanna (1935). Największa liczba gniazd — 86, była umieszczona na drzewach. Dęby i topole były wykorzystywane po 17 razy, olsza — 15, lipa — 11, jesion — 4, brzoza, grusza i wiąz po 3 razy, akacja i wierzba po 2 razy a klon i jawor po jednym razie. Na budynkach było umieszczonych tylko 14 gniazd, na kominach typu przemysłowego — 4, na słupach — 3 i na stelażu jedno. Wiek gniazd bocianich przedstawia tabela CLIII. Najliczniejszą grupę stanowią gniazda stare, ponad 30-letnie. Spotkano nawet gniazdo o udokumentowanej 100-letniej historii. W roku prowadzenia badań zostało założone 3% ogólnej liczby gniazd. Niszczenie lub porzucanie gniazd miało następujące przyczyny: złamanie drzewa — 9 przypadków, rozrost gałęzi, uniemożliwiający dolet ptaków — 3 przypadki, zniszczenie przez człowieka przy remoncie dachu — 4 przypadki.

Stosunek ludzi do bocianów na terenie byłego powiatu Opole jest przychylny i ptaki te cieszą się powszechnym zainteresowaniem i sympatią.

TABELA CLII

Miejsca założenia gniazd bociana białego w byłym powiecie Opole w latach 1973—1974
Nests location of the White Stork in the district of Opole in 1973—1974

Miejsce założenia gniazda Nest location	Liczba gniazd Number of nests	Procent gniazd Per cent of nests
Budynki z dachem miękkim (strzecha itp.) Buildings covered with soft materials (straw, reed, rush)	1	0,8
Budynki z dachem twardym (dachówka itp.) Buildings covered with hard materials (tile, eternit, roofing paper)	10	12,9
Budynki ogółem Buildings — total	14	13,7
Kominy, wieże, ruiny Chimneys, towers, ruins	3	2,8
Słupy linii elektrycznych i telefonicznych Telegraph and electric poles	3	2,8
Drzewa Trees	86	80,4
Inne Others	1	0,8
Razem Total	107	100,0

TABELA CLIII

Wiek gniazd bociana białego w powiecie Opole
Age of White Stork nests in the district of Opole

Wiek gniazda Nest age	Liczba gniazd Number of nests	%
Do 1 roku Up to one year	3	3,3
2—5 lat (years)	16	17,8
6—10 lat (years)	19	21,1
11—20 lat (years)	18	20,0
21—30 lat (years)	7	7,7
Ponad 30 lat Over 30 years	27	30,0
Razem Total	90	100,0